

Henri Bergson a szczególna teoria względności

Każdy z pewnością słyszał o Albercie Einsteinie i jego ogólnej oraz szczególnej teorii względności. Rzecz ma się inaczej z francuskim filozofem Henri Bergsonem. Czytelnikowi jest on zapewne znany z jego koncepcji czasu jako trwania (*durée*), krytyki Spencerowskiej teorii ewolucji, bądź z koncepcji komizmu opisanej w książce *Śmiech*. Znacznie mniej osób zna Bergsona jako adwersarza Einsteina w debacie dotyczącej istoty czasu.

6 kwietnia 1922 r. w Paryżu na spotkaniu *Société française de philosophie* gościł zyskujący na popularności fizyk, Albert Einstein, który miał opowiedzieć o swojej nowej wówczas teorii. Na spotkaniu obecny był również Bergson, najpopularniejszy w owym czasie filozof, którego wykłady były tak oblegane, że elity wysyłały swoich lokajów, by zajmowali im zawczasu miejsce na audytorium. Gdy zaś Bergson wygłaszał przemówienie w Nowym Jorku, odnotowano wówczas bezprecedensowy korek uliczny. Jednakże na wykład Einsteina Bergson przyszedł wyłącznie z zamiarem wysłuchania co fizyk ma do powiedzenia, nie zamierzał zabierać głosu. Mimo to został wciągnięty do dyskusji. Zebrani byli ciekawi jego zdania, tym bardziej że wypowiedzi Einsteina dotykały kwestii istotnych dla myśli Bergsona, w szczególności tematu czasu. I faktycznie, Bergson odniósł się krytycznie, acz z szacunkiem, do teorii Einsteina. Wyraził swoje obawy co do filozoficznych reperkusji szczególnej teorii względności. Tak zaczęła się debata między fizykiem a filozofem, która *de facto* nigdy się nie zakończyła. Obaj bowiem do końca trwali na swoich stanowiskach.

Prezentowany projekt badawczy dotyczy dwóch kwestii związanych z tą debata. Po pierwsze, stanowi próbę ukazania Bergsona jako filozofa nauki *par excellence*, za którego skądinąd nie jest uważany. Tymczasem miał on sporo do czynienia z naukami ścisłymi. Jego krytyka szczególnej teorii względności stanowi zaś niezwykle studium przypadku, ukazuje kunszt jego myśli, a także przycię metodologiczną filozofa. Drugą kwestią będącą przedmiotem badań w niniejszym projekcie jest zaś ukazanie debaty Bergsona z Einsteinem jako próby pojednania koncepcji czasu w fizyce z czasem filozofii. Próba, która ostatecznie przekreśliła szanse na stworzenie uniwersalnej koncepcji czasu.